

Карпенко О. В.

кандидат наук з державного управління,
докторант Національної академії
державного управління при Президентові України,
старший науковий співробітник
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

Самчук Л. І.

завідувач відділом наукової бібліографії
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

Довгань О. В.

науковий співробітник
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ФРАНЦІЇ

Анотація. На основі наявної джерельної бази проаналізовано сучасну систему державної освіти Франції. Розглянуто особливості централізованого управління системою освітніх послуг органами державної влади. Визначено шляхи реформування освіти через децентралізацію управління та організацію безперервного навчання.

Ключові слова: реформування освіти, система освітніх послуг, децентралізація, безперервне навчання.

На сучасному етапі входження України у європейський простір особливу зацікавленість у вітчизняних науковців педагогічної науки викликає досвід реформування освіти Франції – країни, у якій на відміну від більшості країн ЄС продовжує існувати централізована система управління освітою. Наукове значення тематики зумовлено й важливим вкладом Франції у скарбницю світової культури, багатовіковим досвідом французької школи та педагогічної думки, а також розширенням науково-освітніх зв'язків між Україною та Францією.

Базовим вектором реформування освіти, що відбувається у світі є міжнародна інтеграція ринку освітніх послуг, який є ареною гострої конкурентної боротьби між розвиненими країнами. Сьогодні США, Великобританія, Німеччина та Франція активно пропонують освітні послуги громадянам інших країн. Зокрема Франція займає третє місце у світі за кількістю іноземців, що навчаються у вищих навчальних закладах країни. Громадянам європейської спільноти вкрай необхідно набути нові знання та професійні навички, що з одного боку сприяє підвищенню якості освіти, а з іншого впливає на еволюційний розвиток через відповідну конкуренцію надавачів освітніх послуг. Освіта у Франції традиційно є державною прерогативою [21, с.3]. Досвід реформування французької освіти необхідно вивчати не тільки з метою інтеграції України у сучасну європейську цивілізацію, але й для формування вітчизняної

соціально-гуманітарної політики, яка була б функціональною у сучасному контексті.

Метою статті є аналіз іноземних та вітчизняних джерел з питань особливостей побудови системи освіти у Франції та її реформування шляхом формування ефективної державної політики у сфері надання послуг різними навчальними закладами. Дана стаття покликана актуалізувати проблеми вивчення та порівняння досвіду з надання освітніх послуг, під якими слід розуміти комплекс цілеспрямованих дій юридичної або фізичної особи (надавача послуг) із забезпечення потреб користувача (отримувача послуг) у знаннях, умінні та професійних навичках у тій чи іншій освітній сфері. Інтерес до такого дослідження є традиційним для українських і російських учених, оскільки французький досвід – це серйозна академічна та науково-методична проблема, адже новітні теоретичні розробки необхідно втілювати у педагогічну практику. У сучасних умовах реформування сучасної школи вітчизняні освітяни стикаються з рядом деяких труднощів, що знаходяться у політичній площині вирішення проблем, тому що мова йде про загрозу збереження національної самобутності. Все частіше модне «калькулювання» вітчизняними корифеями педагогічної науки зарубіжного досвіду та його домінування над національним помилково розглядається, як найбільш дієвий інструмент досягнення рівня світових стандартів.

У продовж останніх років в Україні та Росії серед досліджень особливостей французької освіти слід згадати праці науковців-компаративістів О. Апкарової та С. Дудко, які розглядають систему надання освітніх послуг у соціально-політичному дискурсі, роблячи акцент на реформах, а також у аспекті реалізації міграційної та освітньої політики. Зростання імміграції відповідним чином впливає на державне управління, яке здійснюється для запобігання дискримінації на етнонаціональній основі з метою надання рівних освітніх послуг всім громадянам незалежно від расового чи соціального походження [1; 6].

Вітчизняний дослідник І. Савченко у своєму науковому доробку розглядає процес децентралізації управління французької освіти, як головний чинник соціального і економічного прогресу [22]. Зауважимо також, що особливу актуальність набуває робота О. Зигало, яка досліджує структуру державного управління освітою Франції [7]. Сучасні проблеми функціонування та реформування шкільної освіти в контексті євроінтеграції ґрунтовно розглядалась у працях Л. Орлової, В. Папіжук та Н. Пластініної [16; 19; 20].

У своїх дослідженнях науковці такі знані науковці з різних країн світу як М. Баумард, І. Богомолова, Л. Ваховський, Т. Дрожжіна, Л. Зязюн, Л. Кнодель та Н. Третькова репрезентували три підходи щодо процесу надання освітніх послуг: формально-смісловий, структурний та філософський [2; 3; 5; 8; 10; 24; 31]. Проблеми навчання на білінгвальній основі розглянуто у праці М. Винарчик, де проаналізовано його зміст, ідеї, організація та функціонування. Автор зазначає, що саме білінгвальна освіта сприяє кращій інтеграції

соціальних меншин у французьке суспільство шляхом залучення їх у політичне та культурне життя країни. Наведено приклади різних моделей білінгвального навчання, що сприяє посиленню ролі мови у навчальному процесі і розвитку інтелектуальних здібностей учнів [4].

Типологію початкової та середньої школи розглянуто І. Лаухіною та А. Максименком: перша акцентує на історико-культурних передумовах і чинниках становлення світської школи; а другий – досліджує діяльність материнської школи, зокрема методику навчання дошкільнят, визначаючи роль і місце основних видів мовленнєвої діяльності у навчальному процесі, а також зміст мовленнєвої підготовки [11; 12]. Основні засади функціонування вищої освіти є предметом ряду статей, зокрема Л. Осіпи та А. Максименко [13; 17], які у своїй роботі здійснили історично-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи університетської освіти Франції упродовж XVIII-XX ст., визначивши основні етапи та періоди розвитку університетів та проаналізувавши суспільно-економічні й педагогічні чинники, які впливали на розвиток і функціонування університетських освітніх закладів, організації навчального процесу. Означене питання було також предметом досліджень Н. Кіріллової та Л. Шаповалової. Зокрема, вчені розглядали стратегічну мету реформ вищої освіти у Франції – збільшення числа студентів та підвищення якості вузівської підготовки. Докладно проаналізувавши динаміку розвитку університетської освіти у другій половині XX – на початку XXI століття, вчені дійшли висновку, що французька університетська освіта зазнала численних реформ, які мають політичні, соціально-економічні, внутрішньо-університетські, педагогічні, культурологічні передумови)[9; 30].

Питання підготовки педагогічних працівників знайшли своє відображення у роботах Ю. Несіна (проаналізовано позитивні здобутки післядипломної освіти) та М. Сассілотто-Василенко (охарактеризовано стратегії професійного розвитку) [14; 23] . В цьому руслі детальніше М. Пальчук розглянув особливості порівняльної педагогіки та системно-аксіологічного підходу до вивчення досягнень педагогічної науки і практики за кордоном, а також можливості використання інновацій міжнародного досвіду у системі вітчизняної педагогічної освіти. Науковець досить ґрунтовно аналізує рівні й моделі підготовки майбутніх учителів, акцентуючи на теоретичних та практичних аспектах французької системи педагогічної освіти [18]. Т. Харченко у своїх статтях вивчає структуру та надання освітніх послуг у вищих навчальних закладах Франції, які готують майбутніх учителів на засадах індивідуального підходу, диференціації та персоналізації, а також розкриває динаміку розвитку системи підготовки педагогічних кадрів у період з 1879 по 1960 р.р. [25-27]. Вивченням особливостей здобуття вищої освіти, організації університетського навчання (в контексті розбудови європейського простору) займались О. Хміль та В. Ципко [28; 29]. Іноземними науковцями останнім часом розглядались тенденції змін у реалізації функціонування

дошкільної освіти (М. Шева, Ж. Шупен [32-34]), проблеми корекційної педагогіки, зокрема навчання читання сліпих (М. Паплінська [40]), державна стратегія розвитку середньої школи (М Рансурелл [36]).

Аналізуючи дисертаційну роботу російського вченого О. Орехової [15, с. 146] ми дійшли висновку, що французька система освіти ділиться на чотири ступені (рис.1); материнська школа, початкова школа, загальноосвітня школа (I цикл – коледжі, II цикл – ліцеї) та вища освіта (університети, технологічні та професійні інститути).

		Вік	Роки навчання
Вища освіта			Університети, технологічні і професійні інститути «licence-master-doctorat»
Середня освіта		18	13
		17	12
		16	11
		15	10
		14	9
		13	8
		12	7
		11	6
Початкова освіта		10	5
		9	4
		8	3
		7	2
		6	1
Дошкільне навчання		5	
		4	
		3	
	2		

Рис.1. Система освіти Французької Республіки

Як свідчить комплексний аналіз вищезазначених джерел, до початку реформування (у 2005 р.) система державного управління закладами освіти була виключно централізованою та здійснювалась Міністерством національної освіти та Міністерством вищої освіти та науки, які монополюно визначали та реалізовували освітню політику, затверджували цільові програми; встановлювали національні стандарти, видавали дипломи, присуджували наукові ступені та вчені звання, призначали ректорів, розподіляли бюджетні ресурси, здійснювали контроль та оцінку діяльності всіх навчальних закладів. Територіально сучасний освітній простір країни складається з 30-ти академічних округів, які утворено відповідно до французького законодавства. Кожне з таких адміністративних утворень очолює Ректор, який призначається Указом Президентом Французької Республіки [7; 37: 38]. Він представляє Міністерство національної освіти, здійснюючи управління діяльності навчальних закладів (безпосередньо проводить педагогічний, фінансовий та адміністративний нагляд, призначає державних

службовців та посадових осіб відповідних департаментів, відкриває нові школи, присуджує стипендії, організовує екзаменаційну кампанію тощо). Така жорстка ієрархічна структура адміністративної системи освіти часто критикувалась французькими науковцями [35; 39]. Тому у наслідок реформування державного управління освітою упродовж 2005-2011 рр., у компетенції Міністерства національної освіти безпосередньо залишилось лише формування загальних засад державної політики та структури навчальних закладів, а також затвердження загальнодержавних навчальних програм. Сьогодні адміністрація академічних округів разом з префектом кожного регіону або посадовими особами адміністративно-територіальних органів здійснюють у рамках своєї компетенції педагогічний, адміністративний та фінансовий контроль за діяльністю навчальних закладів, не порушуючи їх автономії. Така позиція з децентралізації надання освітніх послуг сприяла підвищенню демократизації та диверсифікації, диференціації, покращенню гуманізації всієї системи освіти, а використання інноваційних форм і методів виховання у процесі навчання стимулювала активність та самостійність учнів.

Окрім поступової зміни централізованого управління освітою децентралізованим наданням освітніх послуг на регіональному (муніципальному) рівнях, стратегію сучасних освітніх реформ було спрямовано на розв'язання важливих завдань навчально-прикладного характеру, а саме:

- адаптація структури навчальних закладів до сучасних вимог розширення ЄС;
- надання рівних можливостей для навчання на засадах соціальної справедливості;
- розробка національних стандартів навчання;
- підвищення якості освіти;
- гарантування всім бажаючим громадянам можливості безоплатного здобуття ступеню «бакалавр» (повна середня освіта);
- соціальна обумовленість освітнього процесу;

Висновки. Основними здобутками сучасної освітньої реформи Франції слід вважати децентралізацію управління навчальними закладами, а також побудову ефективної безоплатної системи безперервного навчання (від материнської школи до бакалаврату).

Підсумовуючи аналіз джерел [1-40] зазначимо, що з метою підвищення якості надання послуг навчальними закладами різного рівня та для реалізації безперервного навчання у Франції здійснено такі основні заходи:

- удосконалено систему дошкільної освіти з урахуванням досвіду становлення системи раннього розвитку дітей;
- забезпечено послідовність всіх ланок базової освіти
- оновлено внутрішню структуру середньої школи;
- інтегровано професійну освіту у базу;

- впроваджено перехід до профільного навчання ліцеях шляхом створення індивідуальних початкових планів для кожного учня ;
- втілено новітні технології медіа-освіти у навчальний процес;
- реформовано університетську освіту відповідно до вимог болонського процесу.

Сподіваємось, що проведений аналіз вітчизняної та зарубіжної джерельної бази наукових праць з питань сучасного реформування освітніх послуг у Франції стане важливим доробком сучасним вченим-компаративістам у подальших дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Апкарова, Е. Б.** Реформа образования и политический кризис 1968 г. во Франции / Е. Б. Апкарова // Педагогика. – 2008. – № 8. – С. 93–101.
2. **Богомолова, И.** Система образования во Франции / И. Богомолова // Нар. образование. – 2007. – № 7. – С. 193–196.
3. **Ваховський, Л.** Ідеї гуманізму у французькій філософії освіти / Л. Ваховський, Т. Харченко // Шлях освіти. – 2010. – № 4. – С. 18–22.
4. **Винарчик, М.** Зміст і організація білінгвальної освіти у Франції / М. Винарчик // Молодь і ринок. – 2009. – № 9. – С. 86–89.
5. **Дрожжина, Т. В.** Освітня система Франції: сучасний погляд / Т. В. Дрожжина // Управління шк. – 2010. – № 5. – С. 21–25.
6. **Дудко, С. А.** Образовательная политика в контексте миграционных процессов / С. А. Дудко // Высш. образование в России. – 2010. – № 2. – С. 39–46.
7. **Зигало, О. А.** Структура державного управління освітою у Франції / О. А. Зигало // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. / Херсон. нац. техн. ун-т. – Херсон, 2010. – № 2. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ardup/2010_2/2-3-13.pdf. – Назва з екрана.
8. **Зязюн, Л. І.** Освітні моделі Франції в культурологічному вимірі / Л. І. Зязюн // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2009. – Вип. 2. – С. 89–109.
9. **Кириллова, Н. Б.** Высшее образование во Франции: смена институциональной парадигмы / Н. Б. Кириллова // Высш. образование в России. – 2010. – № 12. – С. 66–70.
10. **Кнодель, Л.** Сучасний стан системи освіти Франції / Л. Кнодель // Директор шк. Україна. – 2007. – № 12. – С. 58–65.
11. **Лаухіна, І.** Історико-культурні передумови становлення світськості у Франції / І. Лаухіна // Наук. зап. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – 2011. – № 2. – С. 148–153.

12. **Максименко, А.** Методика навчання у материнській школі Франції / Анатолій Максименко // Нова пед. думка. – 2011. – № 2. – С. 10–14.
13. **Максименко А. П.** Університетська освіта Франції: становлення і розвиток у XIX–XX століттях : монографія / А. П. Максименко ; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2007. – 200 с. – Бібліогр.: с. 180–199.
14. **Несін, Ю. М.** Поширення досвіду післядипломної освіти Франції у франкофонічних країнах / Ю. М. Несін // Таврійський вісн. освіти. – 2010. – № 2. – С. 5–8.
15. **Орехова, Е. Я.** Образование во Франции: традиции и реформы : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Орехова Елена Яковлевна ; Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования «Тульский государственный педагогический университет»]. – Тула, 2004. – 352 с.
16. **Орлова, Л. В.** Управление школьным образованием во Франции / Л. В. Орлова // Педагогика. – 2008. – № 7. – С. 105–114.
17. **Осіпа, Л.** Особливості вищої освіти у Франції / Л. Осіпа // Молодь і ринок. – 2009. – № 6. – С. 88–92.
18. **Пальчук, М.** Розвиток педагогічної освіти у Франції: сучасні підходи / М. Пальчук // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 131–138.
19. **Папіжук, В. О.** Європейська інтеграція як чинник реформування змісту шкільної освіти у Франції / В. О. Папіжук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 31. – С. 143–146.
20. **Пластинина, Н. Н.** Перспективы развития школьного образования Франции / Н. Н. Пластинина // Интеграция образования. – 2007. – № 3/4. – С. 10–13.
21. **Прозорова, Н. Г.** Реализация концепции непрерывного образования в современной Франции : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Прозорова Наталья Геннадиевна ; [Адыгейс. гос. ун-т]. – Майкоп, 2009. – 29 с.
22. **Савченко, І. М.** Французька стратегія децентралізації та європейські інформаційні системи управління / І. М. Савченко // Проф.-техн. освіта. – 2008. – № 1. – С. 48–50.
23. **Сассілотто-Василенко, М.** Проблеми професійного розвитку молодих учителів: досвід Франції та Канади / М. Сассілотто-Василенко, Л. П. Пуховська // Післядиплом. освіта в Україні. – 2007. – № 2. – С. 61–64.
24. **Третякова, Н. В.** Освіта у Франції / Н. В. Третякова // Пед. майстерня. – 2011. – № 4. – С. 34–39.
25. **Харченко, Т. Г.** Індивідуальний підхід у підготовці майбутніх учителів як чинник гуманізації педагогічної освіти у Франції / Т. Г. Харченко // Шлях освіти. – 2011. – № 4. – С. 11–18.

26. **Харченко, Т. Г.** Становлення системи підготовки педагогічних кадрів у Франції (1879–1960 рр.) / Т. Г. Харченко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2008. – № 41. – С. 73–77.
27. **Харченко, Т.** Тенденції розвитку педагогічної освіти у Франції в другій половині ХХ століття / Т. Харченко // Шлях освіти. – 2009. – № 1. – С. 15–20.
28. **Хміль, О.** Особливості системи вищої освіти у Франції / О. Хміль // Молодь і ринок. – 2010. – № 9. – С. 95–99.
29. **Ципко, В.** Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в країнах Європейського союзу / В. Ципко // Рідна шк. – 2008. – № 1/2. – С. 78–80.
30. **Шаповалова Л. В.** Реформування змісту університетської освіти сучасної Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шаповалова Людмила Всеволодівна ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2009. – 267 с.
31. **Baumard, M.** Responsable, mais pas coupable / Maryline Baumard // Le Monde de l'education. – 2008. – № 374. – P. 30–32.
32. **Chevat, M.** Le cout de l'education : 1920 euros par habitant / Morgane Chevat // Le Monde de l'education. – 2008. – № 366. – P. 6.
33. **Chupin, J.** L'Europe des etudiants saute-frontiere / Julie Chupin // Le Monde de l'education. – 2006. – № 346. – P. 42–44.
34. **Chupin, J.** Maternelle, «La Cause des enfants» / Julie Chupin // Le Monde de l'education. – 2008. – № 374. – P. 36–37.
35. **Gohin, O.** Institutions administratives / Olivier Gohin. – 5-e ed. – Paris : L.G.D.J., 2006. – 269 p.
36. **L'enseignement secondaire en France** : guide de l'enseignement secondaire en Europe / red. M. Rancurel. – Strasbourg : Conseil de l'Europe, 1995. – 65, [3] p. – (Collection Education).
37. **Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche** [Електронний ресурс] : офіційний сайт Міністерства вищої освіти та наукових дослідів Франції. – 2011. – Режим доступу: <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/>. – Назва з екрана.
38. **Ministère éducation national** [Електронний ресурс] : офіційний сайт Міністерства освіти Франції. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.education.gouv.fr/>. – Назва з екрана.
39. **Vida, I.** Puterea executiva si administratia publica / Ioan Vida. – Bucuresti : R. A. «Monitorul Oficial», 1994. – 166 p.
40. **Papłinska, M.** Bajka o krolewnie sniezce – francuski sposob przygotowania niewidomych dzieci do czytania i pisania pismem braille'a / Malgorzata Papłinska // Szkoła specjalna : Czasopismo poświęcone pedagogice specjalnej. – 2007. – № 1. – S. 55–59. – Bibliogr.: s. 59.